

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2026-06-25

Ärendenummer KULT-2025-00039

Handläggare

Vanja Larberg, Johanna Adebäck, Kristian Jonsson,

Johan Thörnqvist

Telefon: 031-368 36 03

E-post: vanja.larberg@kultur.goteborg.se

Yttrande till stadsbyggnadsnämnden om granskning av ändring av översiktsplan för Göteborg

Förslag till beslut

1. Kulturnämnden tillstyrker förslag till ändring av översiktsplan för Göteborg med de synpunkter som framkommer i tjänsteutlåtandet.
2. Kulturnämnden översänder förvaltningens tjänsteutlåtande som eget yttrande till stadsbyggnadsnämnden.

Sammanfattning

Stadsbyggnadsnämnden har sänt granskning av förslag till ändring av översiktsplanen för Göteborg (diarienummer SBF-2024-00784) på remiss. Huvudfokus i ändringen av översiktsplanen är en fördjupning angående mark- och vattenanvändning på Södra Älvstranden, då området går från industriområde till blandstad, samt nyskrivna tematiska tillägg för jordbruksmark och energiförsörjning. Dessutom ingår en inarbetning av fördjupningarna för Mölndalsåns dalgång och Södra Askim samt tillägg angående klimatanpassning, mobilitet och infrastruktur.

Föreliggande ärende innebär att ändringen av översiktsplanen nu kommit till det sista skedet, vilket är granskning. De största ändringarna som skett från kulturförvaltningens perspektiv sedan samrådet den 24 mars 2025 § 69 är att kunskapsunderlag gällande kulturmiljö har tillkommit i planeringsförutsättningarna, en inriktning för kulturljudzon på Ringön har lagts till, att en av de två kreativa zoner som tidigare utpekats utgår, samt att en övergripande utredning avseende struktur och genomförbarhet för Södra Älvstranden tillkommit. Under samrådet genomförde kulturförvaltningen och stadsbyggnadsförvaltningen en dialog med de kulturaktörer som berörs på Södra Älvstranden. De reflektioner som dialogen innebar redovisas för i samrådsredogörelsen, se tjänsteutlåtandets bilaga 2.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Under tidigare samråd bedömdes det ekonomiska perspektivet ha störst bäring på kulturvärdena i kapitlet om Södra Älvstranden. I föreliggande granskningsskede kvarstår bedömningen att förändringen från industriområde till blandstad innebär möjligheter men också risker för kulturlivet. Huvudutmaningen framåt, som identifierades redan i samrådet, är att en värdeutveckling av marken längs Södra Älvstranden i och med stadsutvecklingen riskerar att tränga undan kultur- och föreningsliv, vilka är i behov av ekonomiskt tillgängliga lokaler. Kulturlivets förutsättningar behöver stärkas, inte enbart i

den tillfälliga utvecklingen som arbetet med den kreativa zonen innebär, utan också i förhållningssätt till exploatering i området för att undvika en genomgående gentrifiering.

Bedömning ur ekologisk dimension

Ändringen av översiktsplanen innehåller flera områden av betydelse för den ekologiska dimensionen. Under samrådet lyfte kulturnämnden främst skrivningar i kapitlet om jordbruksmark och förnybar energiproduktion och energilagring, då dessa har bäring på kulturmiljöperspektivet i hög grad. Kulturnämnden såg i samrådet positivt på de ändringar som gjorts angående jordbruksmarken, vilka betonade att den är en ändlig resurs med en mängd värden som inte kan återfås när den väl är bebyggd. Dock efterfrågades i samrådet även ett förtydligande av att ianspråktagande av jordbruksmark inte bör ske där marken är en del av de sedan tidigare utpekade kulturhistoriska värdena. I granskningshandlingen har planbeskrivningen av jordbruksmarkens värden för kulturmiljö och biologisk mångfald utvecklats, vilket är positivt.

Efter samrådet har utredningsområden för batterilagring tagits bort, vilket innebär att frågan om påverkan på kulturmiljöer inte längre är aktuell. För vindkraft på sydvästra Hisingen hänvisas påverkan på landskapsbild och kulturmiljö till framtida tillståndprocesser. Däremot saknas fortfarande tydliga skrivningar om hur solcellsparkar på jordbruksmark och solpaneler på byggnader ska ta hänsyn till kulturmiljövärden. Kulturförvaltningens synpunkter i samrådet att sådan hänsyn behöver tydliggöras i översiktsplanen kvarstår därför.

Bedömning ur social dimension

Södra Älvstranden med dess omkringliggande kvarter är det kulturtätaste området i Göteborg, med både större och mindre kulturkluster, ett tydligt engagemang över tid och välkända kulturinstitutioner så som KKV, Lagerhuset och Röda Sten. Under samrådet arrangerades därför dialogtillfällen med kulturlivet i samverkan mellan stadsbyggnadsförvaltningen och kulturförvaltningen. Dialogen gav en bild av de befintliga kulturnätverkens betydelse för den sociala hållbarheten, då den starka kulturprägnen bidrar till livet mellan husen, sammanhållning och lokala identiteter. En kreativ zon vid Majnabbe sågs också ha potential om kulturaktörer involveras i processen. Denna kreativa zon ligger kvar även i granskningsförslaget, medan den vid Järnvågen har utgått.

I och med den strukturidé som visas i rapporten ”Övergripande utredning avseende struktur och genomförbarhet, Södra Älvstranden, delen Järnvågen till Klippan”, se tjänsteutlåtandets bilaga 3, vilken är en del av planeringsförutsättningarna för översiktsplanen, kvarstår kulturförvaltningens bedömning om att den framtida planeringen behöver förhålla sig till kulturmiljön och nuvarande identiteter i stadsdelen på ett tydligare sätt. Att bevara och utveckla befintliga kvaliteter skapar en kontinuitet över tid och därmed en social hållbarhet. Här finns det möjlighet att utveckla en stadsdel med en identitet som bygger vidare på den frihetliga planeringen från förstaden Majorna, och som via generösa grönytor och allmänna platser, som även inkluderar offentlig konst, kan svara mot klimatutmaningar och sociala behov.

Den offentliga konsten har betydelse för en hållbar utveckling i fyra dimensioner; den sociala, den ekologiska, den ekonomiska och den kulturella. Kulturförvaltningen föreslog därför under samrådet en ny rubrik om offentlig konst i den tematiska inriktningen

Gestaltad livsmiljö, för att säkerställa att konstens roll synliggörs och omhändertas. Detta kommenteras i samrådsredogörelsen med att kapitlet i nuläget inte var föremål för ändring, vilket gör att synpunkterna inte har kunnat omhändertas.

Bilagor som ingår i beslutsunderlaget

1. Ändring av översiktsplan
2. Samrådsredogörelse
3. Övergripande utredning avseende struktur och genomförbarhet, Södra Älvstranden, delen Järnvågen till Klippan

Expedieras till

Stadsbyggnadsnämnden

Beskrivning av ärendet

Stadsbyggnadsnämnden har den 3 juni 2026 översänt ett granskningsförslag för ändring av översiktsplanen för Göteborg till kulturnämnden på remiss. Yttrande ska lämnas senast den 8 september 2026. Ärendet är av principiell karaktär för Göteborgs stadsutveckling och lyfts därför till kulturnämnden.

Göteborgs Stads översiktsplan har varit uppe i kulturnämnden vid tidigare tillfällen. Den 23 april 2019 § 83 tillstyrkte kulturnämnden samrådet över Göteborgs Stads nya översiktsplan. Den 21 juni 2021 §152, tillstyrkte kulturnämnden granskningen av översiktsplanen. Kommunfullmäktige antog översiktsplanen den 19 maj 2022. Den 24 mars 2025 § 69 tillstyrkte kulturnämnden samrådet för ändring av översiktsplanen. Föreliggande ärende är en granskningshandling för ändring av översiktsplanen vilket är sista skedet för ändringen av översiktsplanen.

Översiktsplanen ska vägleda och underlätta kommunens planering och utbyggnad av och investeringar i infrastruktur och service. Den är också en överenskommelse mellan stat och kommun om riksintressenas innebörd och avgränsning. Översiktsplanen är inte juridiskt bindande men har i vissa fall påverkan i andra juridiska bedömningar. Översiktsplanen spänner över flera tidshorisonter både på kort och lång sikt och tar sikte på 2035–2050. Planen ska fungera som stöd för detaljplaner, bygglov och andra tillstånd och beslut som rör stadens utveckling.

Ändringen av översiktsplanen som nu är på granskning omfattar en fördjupning för Södra Älvstranden, som går från industriområde till blandad stadsbebyggelse med syfte att möjliggöra stadsutveckling. Bakgrunden är att färjeterminalerna flyttar från området vilket ändrar dess förutsättningar. Ändringen innehåller också en inarbetning av fördjupningarna för Mölndalsåns dalgång och Södra Askim, samt nyskrivna tematiska tillägg för jordbruksmark, livsmedelsförsörjning, energiproduktion, energilagring, klimatanpassning, mobilitet och infrastruktur.

Kulturförvaltningen fokuserar i föreliggande ärende på den geografiska fördjupningen för Södra Älvstranden då det är där som störst förändringar har skett sedan samrådet. Jordbruksmark och Energiproduktion berörs också kort.

Förvaltningens bedömning

Geografisk fördjupning Södra Älvstranden

Kulturmiljö

I granskningshandlingarna har rekommendationer för tillkommande bebyggelses relation till topografi, stadslandskap, bebyggelsestruktur och viktiga kulturmiljöer förtydligats. I det till granskningshandlingarna bifogade kunskapsunderlaget med planeringsförutsättningar möjliggörs för fördjupade resonemang kring bland annat kulturmiljö. I karta och text finns här en fullgod sammanställning av områdets kulturhistoriskt värdefulla, och varierande, karaktär. Ett avsnitt i underlaget presenterar även de översiktliga analyser som genomförts kring skala och siktlinjer, frågor som är avgörande för de uttalade rekommendationerna om att låta befintlig topografi, bebyggelsestruktur, landmärken med mera vara utgångspunkter för efterföljande planering. Kulturförvaltningen bedömer att de rekommendationer, skrivelser och

resonemang som presenteras är fullt godtagbara för att hantera framtida utbyggnad i området utifrån ett kulturmiljö- och landskapsbildsperspektiv.

I ”Övergripande utredning avseende struktur och genomförbarhet, Södra Älvstranden, delen Järnvågen till Klippan”, se tjänsteutlåtandets bilaga 3, som är en del av planeringsförutsättningarna finns dock en strukturidé som utgör en risk för negativ påverkan på flera kulturmiljöer längst i väster, vilka är upptagna i stadens bevarandeprogram och av riksintresse för kulturmiljövården. Kungsladugårds landshövdingehus vid Jaegerdorffsplatsen riskerar att tappa sin verkan som front åt norr om nya kvarter placeras framför dem så som det illustreras i strukturidén. I den underlagsrapport om kulturmiljövårdens riksintressen som togs fram under processen med aktuell översiktsplan så lyfts dessa landshövdingehus fram som viktiga fronter mot norr för Kungsladugårds samlade bebyggelse. Den öppna karaktären norr om Karl Johansgatan möjliggör också visuella samband mellan olika delar av miljön.

Skalan på de illustrerade kvarteren närmast Klippan bedöms också utgöra en risk i relation till befintlig bebyggelse. Den öppna ytan utgör ett så kallat influensområde för riksintresseområdet, vilket innebär att karaktären på bebyggelsen här har påverkan på hur Klippan som område upplevs. Därför bör den öppna ytan inte bebyggas på så sätt att den försvårar upplevelsen eller förståelsen av den bibehållna miljön direkt väster om det. Vidare innebär den föreslagna bebyggelsen vid Majnabbe att kullen riskerar att skymmas från älvrummet i stort, och förlora sin framträdande roll i stadslandskapet. Skala och placering av tillkommande bebyggelse nedanför Stigberget behöver dessutom förhålla sig till det flertal landmärken som finns i området, det vill säga Sjöfartsmuseet Akvariet, Sjömanshustrun, Henriksberg och Sjömanskyrkan. I utredningen finns ett alternativt strukturförslag som bättre möjliggör siktlinjer och ger möjlighet för att några av den befintliga stadens värdefulla karaktärer att fortsatt framträda.

Kreativa verksamheter och kulturella mötesplatser

Kulturförvaltningen bidrog under framtagandet av ändringarna i översiktsplanen med att ge kunskapsunderlag angående befintligt kulturliv i området Södra Älvstranden. Under samrådet genomfördes sedan dialog med kulturlivet i samverkan mellan stadsbyggnadsförvaltningen och kulturförvaltningen. Dialogen skedde på plats i området för att rama in befintliga och framtida behov. Det fanns ett stort engagemang hos de som deltog i dialogen. Generellt kan sägas att det finns en positiv inställning till att omvandla Karl Johansgatan till en stadsgata samt att gående får tillgång till älven på ett tydligare sätt. Det fanns också tydliga medskick till Göteborgs Stad att se till kulturlivets potential att stärka områdets utveckling i stället för att satsa på stadsutveckling som tränger undan befintligt kulturliv. Innebörden av den kreativa zonen diskuterades och dess potential för att tänka om kring stadsutvecklingens drivkrafter och traditionella process lyftes.

I samrådsredogörelsen adresseras frågorna, och det lyfts fram att granskningshandlingen har kompletterats med tydligare intentioner om att värna kulturlivet och kulturens behov i stadsutveckling inom området vilket är bra. Den pågående samverkan som kulturförvaltningen och stadsbyggnadsförvaltningen genomför när det gäller en kulturlivsanalys för området lyfts också som ett kommande underlag för efterföljande planering.

I granskningshandlingen har den föreslagna kreativa zonen vid Järnvågen utgått och förtydliganden har skett avseende förutsättningar för kreativ zon vid Majnabbe. En inriktning för kulturljudzon på Ringön har lagts till vilket är positivt.

Identitet

Kulturförvaltningens bedömning från samrådet, att strukturidéns traditionella kvartersstad behöver preciseras i relation till områdets identitet, kvarstår. Vid Stigbergstorget går en historisk gräns mellan stadskärna och de lokala byggnadstraditioner med rötter i kustbebyggelsens fiskelägen och trähus som finns i Majorna. Majorna har en tydlig identitet i Göteborg som alternativt, kulturtätt, varierat och en egen stad i staden. Därför är det betydelsefullt att förhålla sig till detta i den framtida planeringen, och inte rulla ut en standardbebyggelse som den har kommit att definieras under senare år, med en förväntad kvartersstad med hög exploatering som inte har mycket gemensamt med exempelvis Kungsladugårds gröna och ljusa gårdar. Området är en mångfacetterad bebyggelsemiljö idag och ingår i både riksintressen och bevarandeprogram, och därför behöver tillkommande bebyggelses struktur och skala gestaltas med inlevelse och omsorg om befintliga värden.

Konst

Kulturförvaltningen kan konstatera att inga av de synpunkter gällande kulturvärde konst som förvaltningen förde fram har omhändertagits. I samrådsredogörelsen framförs att skälet är att offentlig konst och andra frågor om konst och kultur hanteras i den gällande kommunövergripande översiktsplanen och omfattas inte av ändringen av översiktsplanen. Kulturförvaltningen delar inte bedömningen om att den korta beskrivning som finns i översiktsplanen inom ramen för tematiken Gestaltad livsmiljö på ett tillräckligt sätt omhändertar offentlig konst och andra frågor om konst och kultur.

I ändringen av översiktsplanen omnämns träd som en del i arbetet med grönområden och klimatanpassningar, på samma sätt borde konst kunna beskrivas som en del i utvecklingen av de sociala och kulturella värdena. Förvaltningen anser att Göteborgs Stad genom att inkludera konst som en del av den strategiska utvecklingen av de områden som berörs av ändringen av översiktsplanen kunde ha bidragit till att stärka staden som progressiv kulturstad.

Jordbruksmark

Kulturförvaltningen önskade i sitt remissvar i samrådsskedet se en formulering om att ianspråktagande av jordbruksmark, inom utredningsområdet för blandad stadsbebyggelse i Säve, inte bör ske där marken är en del av de sedan tidigare utpekade kulturhistoriska värdena. Sedan samrådsskedet har utredningsområdet i Säve minskats till ett område i anslutning till Säve samhälle och järnvågen. Översiktsplanen föreslås också att kompletteras med ett område norr om detta, som anges som planeringsreserv. Detta med syfte att inte bygga bort möjligheten till en större utveckling av Säve på längre sikt. Områdets höga kulturhistoriska värden adresseras genom en skrivelse om att det är svårt att bedöma bostadspotentialen i området på grund av den hänsyn som behöver tas. I de texter som hör till det föreslagna utredningsområdet för blandad stadsbebyggelse i Säve adresseras kulturmiljöperspektivet också, vilket Kulturförvaltningen ser som positivt. Önskvärt ur kulturmiljösynpunkt vore om staden redan i översiktsplanen slog fast att eventuell planering av området kommer att förutsätta kulturmiljöutredningar.

Energiproduktion och energilagring

Sedan samrådsskedet har utredningsområden för batterilagring utgått. Den potentiella påverkan på omgivande kulturmiljöer är därmed inte längre aktuell.

Texterna till översiktsplanens föreslagna utredningsområde för landbaserad vindkraft på sydvästra Hisingen anger i granskningshandlingarna att vindkraftens påverkan på bland annat landskapsbild och kulturmiljö ska hanteras i eventuella tillståndprocesser.

Skrivningarna om de föreslagna undantagen för solcellsparker på jordbruksmark har inte kompletterats med några hänvisningar eller ställningstaganden för anläggningarnas relation till de kulturmiljövärden som markerna kan besitta. Granskningshandlingarna anger inledningsvis angående solenergi att ”solpaneler är lämpliga att placera både på byggnader (såväl tak som fasader)”. Här finns inte heller någon hänvisning till eventuell påverkan på byggnadernas kulturhistoriska värden. Kulturförvaltningen kvarstår därför vid sina synpunkter från samrådsskedet gällande skrivelserna angående solenergi. Såväl uppförande av solcellsparker på jordbruksmark som installation av solpaneler på byggnaders fasader och tak behöver ta hänsyn till kulturmiljövärden på platsen, vilket behöver framgå i översiktsplanen.

Utifrån ovanstående redovisning och bedömning föreslår kulturförvaltningen att kulturnämnden tillstyrker förslag till ändring av översiktsplanen för Göteborg.

Anna Rosengren

Sara Schütt

Förvaltningsdirektör

Tillförordnad avdelningschef Kultur och samhällsutveckling